

Archivní kurz

Právní dějiny

Období velkých kodifikací 19. století

Lenka Šmídová Malárová

Program

- § právní řád v 18. a 19. století
- § soukromoprávní kodifikace
- § trestněprávní kodifikace
- §

Právní řád v 18. a 19. století

- § nejednotný
- § přetrvává právní partikularismus
- § postupná unifikace a kodifikace stěžejních právních odvětví na říšské úrovni
- § přirozenoprávní ideje (z. rovnosti)
- § nadále platí některé feudální právní předpisy (KZ 1579 zrušen 1811, OZZ 1627/28 zrušeno 1848)
- § zlom v letech 1851–1859 (Bachovy reformy)
- § původně materiální princip publikace právních předpisů (první publikační sbírky soukromého charakteru za Marie Terezie, např. Kropatschkova); později se prosazuje formální princip (oficiální publikační sbírky Josefa II. – sb. zák. soudních a politických)

Příprava kodifikace trestního práva

§ do r. 1707 je problematika trestního práva upravena v kodifikacích zemského a městského práva (OZZ, Koldínův zákoník)

§ r. 1707 → ***Constitutio criminalis Josephina***

- „*Nové útrpné a hrdelní právo pro Království české, Markrabství moravské a Knížectví slezské*“
- kodifikace trestního práva
- nevýlučná
- subsidiární platnost OZZ a KZ
- neakcentuje moderní zásady trestního práva
- připouští analogii
- trestní právo hmotné i procesní
- zdroje: Hrdelní řád Karla V. z r. 1532, Hrdelní řád Ferdinanda III. z r. 1656

Příprava kodifikace trestního práva

§ *Constitutio criminalis Theresiana*

- zákon vydán r. 1768
- výlučná kodifikace trestního práva (tzn. ruší předchozí Josephinu)
- stále neakcentuje moderní zásady trestního práva
- připouští analogii
- trestní právo hmotné i procesní
- tortura (útrpné právo) – zrušena až r. 1776

Příprava kodifikace trestního práva

Všeobecný občanský zákoník o zločinech a trestech na ně

§ vydán r. 1787 Josefem II.

§ moderní kodifikace trestního práva

§ z. *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*

§ zákaz analogie

§ presumpce nevinny

§ ruší trest smrti

§ pouze trestní právo hmotné

§ proces upraven samostatně → Obecný soudní řád kriminální

§ r. 1803 nahrazen *Zákonem trestním o zločinech a těžkých policejních přestupcích* (novelizován r. 1852 → platí až do r. 1950)

Příprava první kodifikace soukromého práva

- § v r. 1753 ustavuje Marie Terezie kompilační komisi (účast právníků mj. i z českých zemí → J. Azzoni)
- § mělo se jednat o komplexní úpravu občanského práva (právo osob, věci a věcná práva, závazkové právo, dědické právo apod.)
- § dle původního návrhu mělo být součástí i procesní právo
- § návrh dokončen v r. 1766 (tzv. **Codex Theresianus**) → nebyl schválen
 - zdroje: dosavadní zemská práva platná v jednotlivých zemích + římské právo
 - systematika podle justiniánských *Institucí*
 - kazuistická povaha (nepraktické)
 - učebnicový charakter (v běžném životě nepoužitelné)

následné revize:

- § Hortenova osnova (1776)
- § Martiniho osnova (1796)

Revize osnovy

Hortenova osnova

- § připravena r. 1776
- § představuje zkrácenou verzi *Theresiany*
- § autor Johann Bernhard Horten, úředník Státní rady
- § změny v zásadě jen formální, minimum věcných zásahů
- § řada ustanovení *Theresiany* pouze vypuštěna
- § osnova nebyla schválena → výjimkou první díl → vydává Josef II.
- § poté Horten umírá

Martiniho osnova

- § dokončena r. 1796
- § reviduje nevyhovující Hortenovu osnovu
- § autor Karl Anton Martini, profesor přirozeného práva na univerzitě ve Vídni
- § vliv pruského občanského zákoníku z r. 1794 (*Allgemeines Landrecht*)
- § tvoří jádro *Haličského občanského zákoníku* (GBGB) z r. 1797
- § ten byl po revizi (Zeiler) vyhlášen jako *Všeobecný občanský zákoník* (ABGB)

Všeobecný občanský zákoník (ABGB)

- § první kodifikace soukromého práva rakouské monarchie (s výjimkou Uher → zde zaveden krátce po dobu Bachovy éry, r. 1861 zrušen)
- § autorem návrhu Franz von Zeiller (vychází z Martiniho osnovy)
- §
- § inspirace francouzským Code Civil z r. 1804
- § zřetelné římskoprávní vlivy (instituty, zásady, pravidla)
- § respektuje zásady přirozeného práva
- § zákoník vyhlášen patentem císaře Františka I. dne 1. června 1811; účinný od ledna r. 1812
- §
- § několikrát novelizován (v letech 1846–1897, 1914–1916)
- §
- § zamýšlená rekodifikace na poč. 20. století nebyla realizována
- §
- § zák. č. 11/1918 Sb. z. a n. recipován do právního řádu čsl. státu; částečná derogace 1950, ustanovení o sl. smlouvě byla zrušena až r. 1965

Systematika ABGB

Úvod (§ 1–14)

Špředmět úpravy, časová a teritoriální působnost, vztah k dalším předpisům, výkladová pravidla

1. díl: O osobním právu (§ 15–284)

Šzpůsobilost k právním jednáním, právní subjektivita, rodina a rodičovství, příbuzenství a švagrovství, manželské právo, poručenství a opatrovnictví

2. díl: O právu k věcem (§ 285–1341)

Šdržba, vlastnické právo, věcná práva k věci cizí, dědické právo, závazkové právo

3. díl: O ustanoveních společných právům osobním a k věcem (§ 1342–1502)

Vybraná ustanovení ABGB

Výklad

§ 6 Zákonu při používání nesmí býti dáván jinaký smysl, než jaký vychází z vlastního smyslu slov v jejich souvislosti a z jasného úmyslu zákonodávce.

§ 7 Nelze-li právní případ rozhodnouti ani podle slov ani z přirozeného smyslu zákona, jest hleděti k podobným případům v zákonech zřejmě rozhodnutým, a k důvodům jiných, s tím příbuzných zákonů. Zůstane-li právní případ ještě pochybný, musí býti rozhodnut podle přirozených zásad právních, se zřetelem k okolnostem pečlivě shrnutým a zrale uváženým.

§ 8 Jen zákonodárci náleží moc vyložiti zákon způsobem obecně závazným. Takovým projevem nutno se řídit ve všech právních případech dosud nerozhodnutých, pokud zákonodárce nepřipojil, že jeho projev nemá býti vztahován na rozhodování takových právních případů, jejichž předmětem jsou konání učiněná a práva uplatňovaná před oním projevem.

Vybraná ustanovení ABGB

O věcech a jejich právním rozdělení

§ 295 Tráva, stromy, plody a jiné upotřebitelné věci, které země na svém povrchu plodí, zůstávají tak dlouho nemovitým jměním, dokud nebyly od země a půdy odděleny. I ryby v rybníce a zvěř v lese stanou se teprve tehdy movitým statkem, když byl rybník vyloven a zvěř polapena nebo skolena.

§ 297 Rovněž tak patří k nemovitým věcem ty, které byly na zemi a půdě zřízeny s tím úmyslem, aby tam trvale zůstaly, jako: domy a jiné budovy se vzduchovým prostorem v kolmé čáře nad nimi; rovněž: nejen vše, co do země je zapuštěno, ve zdi upevněno, přinýtováno a přibito, jako: kotly na vaření piva, na pálení kořalky a zazděné skříně, nýbrž i takové věci, které jsou určeny, aby se jich při nějakém celku stále upotřebovalo: např. u studní okovy, provazy, řetězy, hasící nářadí a podobně.

Vybraná ustanovení ABGB

Rozdělení vlastnictví v úplné a neúplné

§ 357 Je-li právo k podstatě věci spojeno s právem k užitku v jedné a téže osobě, je vlastnické právo úplným a neděleným. Má-li však jedna osoba jen právo k podstatě věci; druhá naproti tomu kromě práva k podstatě výlučné právo k užitkům jejím, pak je vlastnické právo dělené a pro obě neúplné. Ona nazývá se vrchním vlastníkem; tato užitkovým vlastníkem.

§ 359 Oddělení práva k podstatě od práva k užitkům nastává jednak nařízením vlastnickým; jednak nařízením zákonným. Podle různosti poměrů, které jsou mezi vrchními a užitkovými vlastníky, nazývají se statky, u nichž vlastnictví je děleno, statky lenní, statky dědičného pachtu a dědičného nájmu. O lénu bude pojednáno ve zvláštním právu lenním; o statcích dědičného pachtu a dědičného nájmu však v hlavě o nájemních (pachtovních) smlouvách.

Vybraná ustanovení ABGB

Přírůstek

§ 404 Přírůstkem se nazývá vše, co z věci pojde nebo nově k ní přibude, aniž to bylo vlastníkovi od někoho jiného odevzdáno. Přírůstek nastává způsobem **přirozeným, umělým nebo obojím zároveň.**

přirozený přírůstek (neoddělené plody, ostrov, opuštěné řečiště, naplavenina, strž)

umělý přírůstek (zpracování, smísení, stavba)

smíšený přírůstek (osázení a osetí)

§

Díky za pozornost!